

Садржај

Предговор другом издању	7
Увод	13
Глава 1. Претече и плодна средина јуродивости	25
Глава 2. Манастирски симуланти	47
Глава 3. Развратници и просјаци	61
Глава 4. Свети изгред	85
Глава 5. „Друго издање“ јуродивости	107
Глава 6. „Нови богослови“	131
Глава 7. Балансирајући на ивици	143
Глава 8. Замирање јуродивости	165
Глава 9. Староруска јуродивост (похабство)	185
Глава 10. „Јуродиви (похаб)“ и цар	215
Глава 11. Јуродивост уочи новог времена	235
Глава 12. Искорењивање и неискорењивост јуродивости	265
Глава 13. Источна периферија јуродивости	281
Глава 14. Западна периферија јуродивости	293
Закључак	313
Библиографија	327
Литература	341
Списак скраћеница	367
Индекс	369

Предговор другом издању

Моја прва књига „Византијска јуродивост“ објављена је 1994 године. Њен главни патос састојао се у томе да јуродиви није феномен, већ ноумен, чак и ако напишем: „јуродиви је урадио то и то“, онда је то само поједностављен начин да кажем да они око њега тако говоре о некоме, сматрају, дошаптавају се, док је „он“, лишен субјективности, лице туђих усхићених страхова. Човека који стекне такву субјективност треба назвати оним који игра улогу јуродивог. Стога је бесмислено питати се да ли је Х или У „у ствари“ јуродиви.

Својим објашњењима постигао сам само једно: кад год и где год сам морао да наступам и говорим о јуродивима у протеклих четврт века, прво питање које ми се постављало увек је било: да ли је Х или У јуродиви? У зависности од интересовања и погледа публике, под сумњу у јуродивост могли би да потпадну Сократ и Дон Кихот, простаци и ексцентрици, Григориј Распућин и Владимир Жириновски, принц Мишкин и Дмитриј Шостакович, индијски тантрички јогији и индијански свети клонови.

Да бих се избавио од неопходности да и даље одговарам на ово вечито питање (или тачније, да бих избегао одговор), покушавам последњи пут да га објасним. Узмемо такав концепт као „скандал“. На крају крајева, ово није ни туча, ни прељуба, ни проневера – сама по себи. То је осећај који такви поступци изазивају у одређеном кругу. Изазвати скандал, скандализовати, значи нарушити одређене норме, тачније, створити ситуацију у којој више није могуће да се претварамо како не знамо да људи крше норме. Што су норме строже, то је гласнији скандал, а природно је да су најгласнији од свих они у високом друштву дипломатије. У зависности од демократизације друштва, новинарство све више монополизује скандале. Речју, скандал „живи“ у људима, али никако у онима који су за њега криви; он је незамислив без јавне атмосфере у

којој се врти главом, дошаптава, свађа, расправља, наговештава, сти-ска се уснама, ужива у подробностима, одбија да се пружи рука итд. Друго, изведено значење: „било која свађа, укључујући и ону која није јавна“ развило се у руском језику прилично касно, скоро у двадесетом веку (очигледно зато што су људи почели да живе **гушће** и уопште нема тајних свађа), а, ево, рецимо, у енглеском ово друго значење уопште не постоји.

О чему ја причам? Јуродивост постоји утолико што узнемирава, по-злеђује и – да: скандализује, руши општеприхваћене норме. У томе је она слична скандалу, понекад се једноставно подудара са њим (касније ћемо се уверити да подударност никако није случајна, али то није оно о чему сада говоримо).

Као што је Мајаковски написао:

ја,
кајем се,
у храму
тежим скандалу,
и желим да викнем:
– Напоље!

Уосталом, Симеон Емески, који се тако често помиње у мојој књизи, могао је то сâм за себе рећи. Међутим, у том случају он би одмах престао да буде јуродиви.

И ту се скрива главна разлика: јуродивост је представа, али не јав-на, већ мисаона. Не може се рећи „ја сам јуродиви“, можете само рећи: „он је јуродиви“. Јуродивост је аура, усковитлани облак страхова, ком-плекса, сумњи, очекивања, нада и усхићења, а шта је унутра, „у стварно-сти“, по одређењу, немогуће је разазнати: на крају крајева, како је Павел Флоренски изванредно уобличио, „када се неко понашање са сигурно-шћу може одредити као јуродивост, то је сигуран знак да дата појава није јуродивост“.*

* П. Флоренский, *Сочинения в четырех томах*, Москва, (Мысль, 1994–2000), т. 2. 1996, 61.

Скандал живи у реакцији јавности – али скандалиста је стваран. Краља у позоришту „игра“ његова свита, али један од статиста ипак мора да стави круну од картона. Јуродиви, ако није књижевни лик, не зна ни да га „играју“. Он је растворен у својој функцији. Он је скандал без скандалисте.

Оно што је речено довољно је да читатељ схвати да је ова монографија писана у нарочито световној парадигми. Стога љубазно молим да се од даљег читања уздрже сви они чија верска осећања могу бити повређена. Или, пак, скандализована.

Москва, 1 јун. 2019. г.